

Miljøtema Nr. 23 2001

Kemi i børns hverdag

Indhold

1	KEMI I BØRNS HVERDAG	5
2	I BØRNEVÆRELSET	7
3	PÅ BADEVÆRELSET	11
4	PÅ LEGEPLADSEN	15
5	BØRNEUDSTYR OG TØJ	19
6	NÅR VOKSNE BRUGER KEMIKALIER	21
7	HVAD SIGER LOVEN?	25
8	HVAD BETYDER MÆRKERNE?	27
9	MILJØSTYRELSENS ARBEJDE	30
10	FÅ MERE AT VIDE	31

1 Kemi i børns hverdag

Børn kan ikke undgå at komme i kontakt med kemiske stoffer i deres hverdag, og som regel udgør stofferne ikke nogen akut risiko. Men vi ved samtidig at børn er mere følsomme over for visse kemiske stoffer og at de udsættes for stofferne i større grad end voksne. For eksempel undersøger helt små børn i 0-3 års alderen deres omgivelser ved at bide, sutte og putte ting i munden.

Denne pjece fokuserer på kemiske stoffer i børns hverdag, og henvender sig især til forældre, pædagoger, sundhedsplejersker og andre der har med små børn at gøre. Målet med pjecen er ikke at vores hverdag skal være fri for kemiske stoffer og produkter. Pjecen skal derimod give forældre og pædagoger et redskab så de kan vurdere om børnene dagligt er i kontakt med unødvendigt mange kemiske stoffer.

Ved at følge pjecens råd og anbefalinger kan man reducere mængden af kemiske stoffer i børns liv ved at træffe alternative valg eller helt fravælge stofferne. Miljøstyrelsen arbejder aktivt for at få mere viden om hvordan de kemiske stoffer påvirker børns sundhed og for at sikre så gode regler på området som muligt. Vi tager i disse år en række initiativer der skal undersøge kemiske stoffer i forbrugerprodukter, herunder hobbyartikler og andre produkter til børn. Formålet er at få mere viden om hvilke stoffer der findes i de forskellige produkter og hvorvidt de udgør en risiko for sundheden. Resultaterne fra undersøgelserne bruger vi til at vurdere om der er brug for nye regler eller information om produkterne samt om det er nødvendigt at gribe ind overfor eksisterende produkter.

I den henseende er EU-samarbejdet helt centralt og i dag bliver en stor del af kemikalieområdet reguleret via EU-regler. I Danmark er det primært Miljøstyrelsen der administrerer EU's kemikalieregler. Vi tager løbende stikprøver af blandt andet legetøj og undersøger om legetøjet overholder de gældende krav.

2 | børneværelset

Kemikalier er ofte en forudsætning for farvestrålende og udviklende kreativt legetøj. Der er en række regler på området, men alligevel bør man være opmærksom på hvad man køber til små børn.

2.1 CE-mærkning

Det er producenternes og legetøjsimportørernes ansvar at sikre at legetøj ikke indeholder stoffer i farlige mængder som kan være skadelige for børn når de bruger legetøjet på "normal" måde. Men legetøjet må heller ikke være farligt hvis børn bruger det til noget andet end det er beregnet til, hvis de putter det i munden eller sutter på det.

Fælles EU-regler siger at legetøj til børn under 14 år skal mærkes med et såkaldt CE-mærke. CE-mærket er producentens eller importørens måde at fortælle at produktet lever op til de sundheds- og sikkerhedskrav der bliver dikteret af legetøjsreglerne. Hvis man skal tage specielle sikkerhedshensyn – for eksempel at børn under tre år ikke må bruge legetøjet – skal det fremgå af en dansk tekst.

CE-mærket legetøj må kun afgive ubetydelige mængder af stoffer, som eksempelvis bly, kviksølv og cadmium. Det betyder at mængderne er så små at der ingen risiko er ved at bruge legetøjet.

Forbrugerstyrelsen kontrollerer at legetøj er CE-mærket, mens Miljøstyrelsen har tilsynet med legetøjets kemiske sammensætning. Miljøstyrelsen undersøger for eksempel om grænseværdierne for indholdet af bly, phthalater, andre tungmetaller og lignende overholdes.

Læs mere om de tilladte grænseværdier på side 7 og om CE-mærket i afsnittet "Hvad betyder mærkerne".

2.2 Dukker og andre bløde plastprodukter

Bløde plastprodukter – for eksempel dukker – kan være fremstillet af PVC-plast der indeholder blødgørere, de såkaldte phthalater. Blødgørere mistænkes for at være sundhedsskadelige hvis de puttes i munden.

Afgivelsen af phthalater sker især når små børn bider i eller sutter på legetøjet. Ifølge de danske legetøjsregler må legetøj og andre småbørnsartikler til børn under tre år ikke indeholde mere end 1/2 gram phthalat pr. kilogram legetøj i blød plast.

Reglen gælder ligeledes for produkter der ikke umiddelbart er tiltænkt små børn, men hvis udseende appellerer til dem.

2.2.1 Anbefaling: PVC og phthalater

- Hold øje med hvad små børn bider i og sutter på af legetøj der ikke er beregnet til børn under tre år da dette ikke er omfattet af forbuddet mod phthalater.

- Hvis du køber legetøj i PVC, så vælg det der er lavet af hård plast.
- Køb legetøj der er CE-mærket.

Grænseværdier for indholdet af tungmetaller pr. kg. legetøj:

antimon	60 mikrogram
arsen	25 mikrogram
barium	1.000 mikrogram
bly	90 mikrogram
cadmium	75 mikrogram
chrom	60 mikrogram
kviksølv	60 mikrogram
selen	500 mikrogram

(1 mikrogram = 0,000001 gram = 1 milliontedel gram)

Nikkelgrænsen

Grænseværdier for afgivelse af nikkel er 0,5 mikrogram pr.cm² pr. uge for produkter der kommer i direkte berøring med huden, eksempelvis smykker og armbåndsure. Reglen gælder tilsvarende for metalgenstande i tøj. Det er for eksempel knapper, spænder, lynlåse og nitter.

Nikkeltestsæt

Testen kan købes på apoteket og består af to opløsninger. To dråber af hver opløsning dryppes på en vatpind. Vatpinden gnides på metalgenstanden i ca. 30 sekunder. Hvis genstanden eller vatpinden får en rød farve, er nikkelafgivelsen for høj.

Testen koster mellem 70 og 80 kr., og den kan bruges til cirka 200 målinger.

2.3 Børnesmykker

Der er bestemte grænser for, hvor meget nikkel der må afgives fra genstande der kommer i berøring med huden, for eksempel smykker.

Miljøstyrelsens kontrol af nikkelafgivelse fra smykker viser at man desværre, til trods for reglerne, stadig kan få smykker der afgiver så meget nikkel at det kan give nikkelallergi.

2.3.1 Anbefaling: Børnesmykker

- Test smykkerne for nikkelafgivelse. Det kontrolleres let med et nikkeltestsæt der kan købes på apoteket. Testen koster mellem 70 og 80 kr. og kan bruges til cirka 200 målinger.

2.4 Sminke

Mange børn bruger sminke i forbindelse med teater og udklædningslege. Sminke der er beregnet til børn, skal være CE-mærket, fordi det betragtes som legetøj. Derudover skal sminken også overholde de gældende kosmetikregler.

Al kosmetik, inklusiv børnesminke, skal have en indholdsdeklaration, og mærkes med en sikkerhedsforskrift for anvendelsen. Hvis dit barn er allergisk

bør du derfor læse indholdsdeklarationen og følge den brugsvejledning eller de advarsler der står på det kosmetiske produkt.

Hvis emballagen eller beholderen er for lille til en etiket med en indholdsfortegnelse og brugsvejledning, skal det være anført på en vedlagt meddelelse, etiket, bånd eller kort som fastgøres til produktet. I så fald skal beholder/emballage være mærket med et symbol der viser en opslået bog og en finger (Fingertekst symbolet), eller der skal stå på produktet at information er vedlagt eller fastgjort til produktet.

Er produktet uegnet til at bære en etiket, eksempelvis sæbe- eller badekugler, skal deklarationen i stedet være vedlagt produktet.

2.4.1 Anbefaling: Sminke

- Udgå sminke med parfume – det er unødvendigt og kan give allergi.
- Køb sminke der er CE-mærket.
- Lad være med at købe sminken hvis der ikke er mulighed for at få de advarsler eller brugsvejledninger der gælder for sminken.
- Brug fugtighedscreme under sminken
- Vær omhyggelig med at fjerne sminken – brug vand og sæbe hvis det er vand-baseret sminke og rensecreme hvis det er fedtbaseret sminke.

Læs mere om fingertekst-symbolet og CE-mærket i afsnittet, "Hvad betyder mærkerne".

2.5 Kemisæt og fotografisæt m.v.

Der kan være farlige kemiske stoffer i kemisæt, sæt til plaststøbning, keramik, emaljerings- og fotografisæt. Derfor bør børn ikke lege alene med legetøjet.

Produkter af denne art skal være forsynet med forsigtighedsregler, oplysninger om risici og anvisning på førstehjælp. Desuden skal der stå hvilken aldersgruppe produkterne er beregnet til, og at de kun må bruges under opsyn af voksne.

2.6 Modellervoks m.v.

Nogle modellermasser der skal hærdes i ovn efter udformning, er baseret på PVC og må således indeholde op til 30 % blødgørere, herunder phthalater. Disse vokse er omfattet af en europæisk standard som siger at de kun må benyttes af børn over otte år og kun under opsyn af voksne. Dette er hovedsageligt for at forhindre at modellervoksen bliver brugt til andre formål, men det er også for at sikre at der er voksne til at holde opsyn når modellervoksen skal i ovnen.

Der skal følge en brugsanvisning med modellervoksen.

2.6.1 Anbefaling: Modellervoks m.v.

- Følg aldersgrænserne og læs brugsanvisningerne nøje.
- Hold opsyn med børn der leger med kemisk legetøj, som for eksempel kemi- og fotografisæt.

2.7 Selvlysende legetøj og smykker

Miljøstyrelsen har undersøgt nogle af de meget populære selvlysende stjerner der kan klistres på vægge, lofter m.v. Analyseresultaterne viste at stjernerne ikke indeholder farlige stoffer og heller ikke er farlige når de lyser.

Derimod er knæklys til fiskeri, selvlysende halsbånd, ørenringe osv. giftige. Smykkerne kan for eksempel være udformet som et tyndt plastrør med selvlysende væske i. Væsken indeholder phthalater der mistænkes for at være sundhedsskadelige. Det har siden 1997 været forbudt at sælge halsbånd, øreringe osv. med disse væsker i Danmark.

2.8 Hobbyartikler

Ifølge loven skelnes der ikke mellem hobbyprodukter (maling, porcelænsfarver, vinduesfarver, hobbylim eller tegneredskaber) beregnet til voksne og børn. Det vil sige at hobbyartikler ikke er reguleret som legetøj, men omfattet af de almindelige regler for kemiske produkter samt produktsikkerhedsreglerne.

Leverandører og producenter er derfor heller ikke lovmæssigt forpligtet til at udarbejde en speciel brugsanvisning til de hobbyprodukter der er beregnet til børn. Producenterne udarbejder dog ofte brugsanvisninger som en service. Brugsanvisningerne skal være skrevet på dansk.

Fællesrådet For Formnings- og Hobbymaterialer (FFFH), som er en forening af leverandører, producenter og forhandlere af hobbymaterialer, har for eksempel taget initiativ til en frivillig mærkningsordning. Den dækker i dag et stort antal produkter i en lang række hobbyforretninger.

FFFH's mærkning kan blandt andet indeholde oplysninger om hvad der er i produktet og hvordan man skal bruge og opbevare det. Derudover klassificerer de produktet med et A, B, C eller D-mærke.

A-mærkede produkter kan bruges af alle over tre år. B-mærkede produkter kan bruges af alle over tre år under kyndig vejledning af voksne. C-mærkede produkter må ikke benyttes af børn og unge under 15 år. D-mærkede produkter må kun benyttes af voksne.

Miljøstyrelsen samarbejder med EU om at udvikle en standard der regulerer indholdet af organiske stoffer i hobbyprodukter beregnet til børn.

2.8.1 Anbefaling: Hobbyartikler

- Hvis man ikke kan købe CE-mærkede hobbyartikler, så vælg et produkt uden fareetiket eller et produkt mærket med FFFH's ABCD-mærkning.
- Spørg efter leverandørens brugsanvisning.

Læs mere om faremærker i afsnittet "Hvad betyder mærkerne".

3 På badeværelset

Vi bader og plejer dagligt vores børn. Plejemidlerne er ofte tilsat parfume og konserveringsmidler der er den hyppigste årsag til kosmetikallergi hos børn.

3.1 Sæbe, creme og shampoo

Man bør generelt undgå parfume i sæbe, shampoo og cremer til børn. Alle kosmetiske midler skal mærkes med en indholdsdeklaration der viser om produktet indeholder parfume. Er der parfume i, står der enten "parfum", "parfume" eller "aroma".

Der er konserveringsstoffer i de fleste plejemidler – og nogle af dem kan give allergi.

Farvestoffer i kosmetik kan være allergifremkaldende. De er deklareret som "colour index" numre, dvs. der står "CI" fulgt af et nummer på indholdsdeklarationen.

Alle kosmetiske midler skal mærkes med sikkerhedsforskrifter for hvordan man anvender dem. Det er vigtigt at man følger de advarsler eller brugsvejledninger som gælder for det kosmetiske middel.

På indholdsdeklarationen er indholdsstofferne, som hovedregel, beskrevet med deres kosmetiske navn, som også kaldes INCI-navnet. En fuld liste over de kosmetiske navne og deres rigtige kemiske navn kan findes på EU's hjemmeside for kemiske produkter:
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/sccp/out123cm_en.pdf.

3.2 Tandpasta

Tandpasta indeholder fluor som, sammen med børstningen af tænderne, beskytter mod huller i tænderne. Små børn har ofte svært ved at lære at spytte ud og skylle munden med vand, og derfor sluger de ofte en del af tandpastaen. Da fluor kan være sundhedsskadeligt, bør man kun bruge den mængde tandpasta der svarer til barnets lillefingernegl eller en lille ært.

Denne mængde er tilstrækkelig til at forebygge huller i tænderne. Dette gælder også for de tandpastamærker der markedsføres til børn. De indeholder ofte samme mængde fluor som almindelig tandpasta.

3.2.1 Anbefaling: Plejemidler

- Undgå plejemidler med parfume.
- Har barnet allergi, så læs indholdsdeklarationen for at sikre at produktet ikke indeholder et stof som barnet er allergisk overfor.
- Lad være med at købe produktet hvis der ikke er mulighed for at få indholdsdeklarationen.
- Lad være med at købe produktet hvis der ikke er mulighed for at få de advarsler eller brugsvejledninger der gælder for produktet.
- Brug en mængde tandpasta der svarer til en lille ært, og husk at børstningen gør det halve arbejde.

- Køb hygiejneartikler, som engangsbleer, shampoo og sæbe med det nordiske miljømærke, "Svanen".

3.3 Bideringe og sutter

Sutter kan afgive små mængder af kemiske stoffer. Mængderne er så små, at de ikke i sig selv udgør noget sundhedsproblem. Men da vi også bliver påvirket af mange andre kemiske stoffer i vores hverdag, er det en god ide at forsøge at reducere mængden af kemiske stoffer hvor det er muligt. Derfor anbefaler Miljøstyrelsen at man skolder sutter inden brug – også sutter til sutteflasker.

Tidligere blev mange bideringe fremstillet af blød PVC-plast. PVC-plast er ofte tilsat phthalater for at blødgøre produktet. I dag er der forbud mod indholdet af phthalater i bideringe og andre artikler til børn under tre år.

3.4 Bleer

I moderne engangsbleer er der normalt ikke blød PVC, mens gammeldags blesnipper kan være af PVC. De kan altså afgive phthalater, så undgå dem.

Bleer med det nordiske miljømærke "Svanen" er mindre belastende for miljøet end andre bleer.

Bleer kan være tilsat lotion eller parfume. Lotion og parfume skal være deklareret på pakken. Parfume kan give allergi og hvis der bruges bleer med lotion, udsættes barnets hud konstant for en kemisk påvirkning.

3.4.1 Anbefaling: Bleer og sutter

- Køb ikke gammeldags blesnipper af blød PVC.
- Køb bleer med det nordiske miljømærke "Svanen".
- Vælg bleer uden lotion og parfume.
- Skold sutter inden brug.

Læs mere om phthalater i legetøj i afsnittet "I børneværelset" og afsnittet "Børne-udstyr og tøj".

3.5 Vådservietter

Vådservietter er populære både til ansigtet og i forbindelse med bleskift. Vådservietter indeholder konserveringsmidler og ofte parfume. Begge dele kan give udslæt og irritationseksem på følsom hud. Emballagen skal have en indholdsdeklaration hvis servietten er tilsat kosmetiske stoffer.

Vådservietter indeholder desuden små mængder organiske opløsningsmidler. Opløsningsmidlerne udtørre huden, og gør den mere sårbar over for andre kemiske stoffer.

3.5.1 Anbefaling: Vådservietter

- Brug ikke parfumerede vådservietter til børn. Brug i stedet vand og engangsvaskeklude i skumgummi.
- Afvaskning med sæbe er oftest kun nødvendig når dit barn har haft afføring i bleen. Brug da mild børnesæbe uden parfume.

- Medbring en våd vaskeklud eller engangsklud i en plasticpose på ture istedet for vådservietter.

4 På legepladsen

Hvis man har en have eller har indflydelse på gårdanlægget eller legepladsen i boligkarréen og institutionen, er der nogle kemiske stoffer, man skal være særligt opmærksom på.

4.1 Jernbanesveller

Før i tiden brugte man gamle jernbanesveller til sandkasser, som blev imprægneret med kreosot. Kreosot er en tjærelignende olie som kan give hudirritation ved kontakt og fremkalde kræft.

Selvom svellerne er 30-40 år gamle, kan kreosot udvaskes til jorden omkring sandkassen og til sandet i sandkassen. På meget varme sommerdage kan svellerne desuden "svede" og afgive dampe som er farlige at indånde.

Kreosotimprægnerede sveller har siden 1996 været forbudt på legepladser og til andre rekreative formål. I dag kan man få sveller i eksempelvis elm eller lærk, uden imprægnering, der kan holde i henholdsvis op til ti og femten år i kontakt med jord.

4.2 Telefonmaster

Gamle telefonmaster blev også før brugt til sandkasser og legeredskaber, for eksempel klatrestativer. Disse kan, som jernbanesvellerne, være imprægneret med kreosot (brune master) eller med arsenholdige midler (grønne master). Det er i dag forbudt at anvende disse master på legepladser og til andre rekreative formål.

4.2.1 Anbefaling: Trykimprægneret træ

- Kreosotimprægnerede sveller og telefonmaster bør udskiftes ved førstkomende renovering. Indtil da bør sandet i sandkassen skiftes hvert år.
- Sveller som er anvendt til siddepladser ved for eksempel sandkassen, bør beklædes med brædder for at undgå hudkontakt.
- I sandkasser af arsenimprægneret træ bør sandet udskiftes en gang om året.

4.3 Alternativer til trykimprægneret Træ

Trykimprægneret træ anbefales ikke til sandkasser, fordi de kemiske stoffer udvaskes til sandet. Brug i stedet selvimprægneret kernetræ (det inderste af træ-stammen) fra lærk der kan holde 10-15 år i jord eller kernetræ fra Western Red Cedar eller eg der kan holde henholdsvis 15-20 år og 15-25 år i jord.

Legeredskaber der er i kontakt med jord – som for eksempel bærende stolper, gynger, klatrestativer, tårne samt andre bygningskonstruktioner i træ – der skal holde i mere end 15 år, bør fremstilles af kernetræ fra eg eller Western Red Cedar. Alternativt kan man støbe et betonfundament, så træet er frit af jorden.

Trykimprægneret træ skal være NTR-mærket. Ifølge branchen selv

garanterer mærket forbrugeren at træet overholder nogle veldefinerede kvalitets-og miljøkrav, herunder lovens krav om at det er fri for arsen og kreosot.

Hvis træet er dansk produceret, indeholder det heller ikke chrom.

4.3.1 Anbefaling: Alternativer til trykimprægneret træ

- Brug selvvimprægneret træ til legeredskaber over jord.
- Kontroller hvert år bærende stolper i jord for råd og svamp i et spadestiks dybde. Dette gælder både selvvimprægneret og almindeligt imprægneret træ.
- Brænd ikke stumper af malet eller trykimprægneret træ på bål eller i brænde-ovn. Aflever i stedet materialet efter kommunens anvisninger.
- Aflever telefonmaster og sveller af ældre dato som farligt affald.

Læs mere om arbejde med træ i afsnittet "Når voksne bruger kemikalier" og om NTR-mærket i afsnittet "Hvad betyder mærkerne".

4.4 Solcreme

Når børn leger udendørs om sommeren, er det vigtigt at beskytte dem mod at blive skoldet af solen. En solskoldning er på kort sigt en sviende oplevelse, men på lang sigt indebærer det en risiko for udvikling af hudkræft, som hører til blandt de mest aggressive kræftformer man kender.

Overordnet kan man dele solcremer op i to typer: solcreme med kemisk UV-filter hvor filteret trænger ind i huden og beskytter kemisk – og solcreme med fysisk filter hvor beskyttelsen opnås ved at hudens ydre overflade bliver dækket.

Især til helt små børn anbefales det at bruge solcremer med fysisk filter. Hvis det ikke fremgår direkte af emballagen at cremen har et fysisk filter fremgår det af indholdsdeklarationen at den indeholder titaniumdioxid.

I forbindelse med debatten i sommeren 2001 om solcremer nåede Miljøstyrelsen til den konklusion at det blev frarådet børn under tolv år at bruge de solcremer som indeholdt det problematiske stof 4-methylbenzylidene camphor (4-MBC). I lyset af konklusionen foretog dagligvarebutikkerne en frivillig ransagning af deres solcreme-sortiment, og fjernede alle produkter der indeholdt 4-MBC.

I dag er der ingen kendt risiko ved at købe og bruge solcreme fra det danske marked. Alle kan derfor bruge solcreme i de mængder det tilrådes på emballagen.

4.4.1 Anbefaling: Solcreme

- Lad ikke børn opholde sig ubeskyttet i solen og lad slet ikke helt små børn opholde sig i direkte sol.
- Undgå middagssol mellem kl. 12-15.
- Let sommertøj og en lille hat er god beskyttelse for børn der leger i solen.
- Skygge er godt – medbring den eventuelt selv i form af en parasol.
- Brug trygt solcreme og helst solcreme med højt faktortal, dvs. omkring 20.
- Helt små børn bør bruge solcreme med fysisk filter.

- Husk desuden at undersøge om cremen er vandfast eller om børnene skal smøres ind igen når de har været i vandet.

5 Børneudstyr og tøj

De første par år er en god lur i frisk luft noget af det bedste, man kan give sit barn. Men vær opmærksom på kemiske stoffer i tøj, barnevognsindtræk og -seler.

5.1 Barnevogne

I barnevogne kan der være indtræk af blød PVC ligesom de bløde regnslag til barnevogne kan være af PVC. Da børn har en tendens til at sutte på alt, gælder det også her om at undgå materialer af blød PVC der indeholder phthalater.

Spænder og lynlåse i barnevognsseler kan også afgive nikkel der ved tæt kontakt med huden kan give nikkelallergi.

5.1.1 Anbefaling: Barnevogne

- Undgå PVC-indtræk og -regnslag til barnevogne.
- Test spænder og lynlåse i barnevognsselen for nikkelafgivelse. Det kontrolleres let med et nikkeltestsæt der kan købes på apoteket.

5.2 Tekstiler

Tøj, håndklæder, sengetøj m.v. kan være behandlet med konserveringsstoffer der kan fremkalde allergi. Visse farvede tekstiler kan indeholde rester af stoffer der kan være sundhedsfarlige. Alt tøj bør derfor vaskes inden det tages i brug.

5.2.1 Anbefaling: Tekstiler

- Vask alt nyt tøj inden brug.
- Køb tekstiler mærket med det europæiske miljømærke "Blomsten".

5.3 Knapper, lynlåse, nitter m.v.

På trods af reglerne om nikkelafgivelse fra metalgenstande, kan man stadigvæk komme ud for at knapper, lynlåse, nitter m.v. afgiver for store mængder nikkel. Nikkelforbuddet gælder kun metalgenstande der ved normal brug berører huden direkte.

5.3.1 Anbefaling: Knapper m.v.

- Test metalgenstande for at se om de afgiver nikkel. Det kontrolleres nemt med et nikkeltestsæt der kan købes på apoteket.
- Ved indkøb af løse knapper, nitter, lynlåse osv. er det en god idé at spørge efter nikkelfri produkter.

6 Når voksne bruger kemikalier

De fleste børn elsker at hjælpe til i køkkenet, værkstedet eller udenfor i haven. Når børnene hjælper til, så håndter det farlige selv, og overlad det ufarlige arbejde til børnene.

6.1 Rengøringsmidler

En række rengørings- og husholdningsprodukter bliver ofte placeret hvor de er nemt tilgængelige, for eksempel under køkkenvasken eller i lave skabe.

Alle rengørings- og husholdningskemikalier bør opbevares utilgængeligt for børn!

Bærer produktet en etiket med et orange faresymbol, er det særligt vigtigt at det opbevares utilgængeligt for børn, eventuelt i et aflåst skab. Selvom der skal være børnesikret lukning på mange af den slags produkter, er det ikke nogen garanti for at børn ikke kan åbne emballagen. Børnesikringen forsinker blot åbningen.

6.1.1 Anbefaling: Rengøringsmidler

- Vælg så vidt muligt rengørings- og husholdningskemikalier der ikke er faremærkede.
- Opbevar alle rengørings- og husholdningskemikalier utilgængeligt for børn, for eksempel i et aflåst skab.
- Brug husholdnings- og rengøringsprodukter der bærer det nordiske miljømærke "Svanen" eller det europæiske "Blomsten". Disse produkter belaster miljøet mindre end andre husholdnings- og rengøringsprodukter, men bør selvfølgelig også opbevares udenfor børns rækkevidde.

6.2 Voksnes kosmetik

Nogle kosmetiske produkter til voksne kan være farlige i børns hænder. Disse produkter bør derfor opbevares utilgængeligt for børn.

Hårfarver indeholder for eksempel tit allergifremkaldende stoffer i en relativt koncentreret form.

Både hårafblegningsmidler og hårfjerningsprodukter kan virke stærkt irriterende på huden. Produkter der markedsføres som sprays, for eksempel deodoranter og hårlak, kan nemt komme i øjnene, hvis man ikke er opmærksom på at vende dem rigtigt.

6.2.1 Anbefaling: Voksnes kosmetik

- Opbevar kosmetiske produkter utilgængeligt for børn.

6.3 Lampeolie

Små klare olielamper der kan fyldes med lampeolie, er meget populære. Det førte tidligere til ulykkestilfælde, fordi børn havde drukket af den farvede

lampeolie som de forvekslede med sodavand. Olien kan give kemisk lungebetændelse hvis den kommer ned i lungerne, og derfor har det siden 1984 været forbudt at sælge farvet lampeolie og farvepulver som tilbehør.

6.3.1 Anbefaling: Lampeolie

- Hold lampeolie og fyldte olielamper uden for børns rækkevidde.
- Hvis børn kommer til at drikke olien, må man ikke få dem til at kaste op fordi olien så kan komme ned i lungerne. Giv i stedet barnet mælk, og søg straks hjælp.

6.4 Mygge- og loppemidler

Hvis man bruger loppemidler på kæledyrene, er det vigtigt at gøre grundigt rent efter behandling. Selvom man skal sprøjte hvor dyret færdes, skal man ikke sprøjte steder hvor barnet er nødt til at opholde sig og derved får midlet direkte på sig. Det er for eksempel i sengen, på sofaen eller på de tilgængelige gulvflader.

Hvad angår myggemidler som af gode grunde skal i nærkontakt med huden, så nøjes med at smøre barnet der hvor myggene oftest stikker det vil sige ved anklerne og andre bare steder. Hvis huden bliver irriteret, skal man holde op med at bruge midlet.

6.4.1 Anbefaling: Mygge- og loppemidler

- Hvis du har bekæmpelsesmidler stående, skal de opbevares utilgængeligt for børn og instrukserne på etiketten skal overholdes.
- Følg brugsanvisningen på etiketten nøje
- Brug ikke loppemidler, hvor barnet er nødt til at opholde sig eller færdes ofte.
- Brug aldrig myggemidler på spædbørn. Anbring dem i stedet under et ikke-imprægneret myggenet.
- Myggemidler skal anvendes der hvor myggene oftest stikker. Smør ikke for tit.
- Brug indkapslede insektmidler – for eksempel myrelokkedåser i stedet for midler til at sprøjte ud.

6.5 Træarbejde

I træværkstedet – der ofte er et lille tillukket rum – bør både voksne og børn bruge støvmasker for at undgå træstøv når der arbejdes. Dette gælder særligt hvis man arbejder med spånplader der kan indeholde formaldehyd. Spånplader med mærket E15 eller P25B har et meget lavt indhold af formaldehyd og bør derfor anvendes.

6.5.1 Anbefaling: Træarbejde

- Arbejder man meget med sav og høvl indendørs bør man overveje at bruge støvmaske.
- Brug spånplader med E15 eller P25B mærkning.

Læs mere om kemiske stoffer i træ i afsnittet "På legepladsen" samt faremærker i afsnittet "Hvad betyder mærkerne".

6.6 Maling, lak og lim

Maling, lak og lim kan have et højt indhold af organiske opløsningsmidler og andre sundhedsskadelige stoffer. Det kan give svimmelhed, hovedpine og luftvejsirritation og i ekstreme tilfælde skader på lever, nyrer og hjerne. På emballagen er risikoen ved produktet illustreret ved en MAL-kode. En høj MAL-kode betyder at stoffet er farligt.

MAL-koden består af to tal adskilt af en bindestreg. Tallet før bindestregen angiver produktets tendens til at fordampe. Det vil sige at risikoen for at blive udsat for indholdsstofferne via luftvejene er større jo større tallet er.

Hvis tallet er 2 eller derunder, må produkterne bruges indendørs. Hvis tallet er 3, må produkterne kun bruges til gulve og badeværelsesvægge samt udendørs. Hvis tallet er 4 eller derover, må produkterne kun bruges udendørs.

Tallet efter bindestregen viser hvor skadeligt stoffet er ved for eksempel indtagelse, hudkontakt og stænk i ansigtet. Jo højere tal des farligere stof.

Lak- og malingfjerner kan indeholde klorerede eller andre organiske opløsningsmidler og kan være skadelige at indånde.

Man kan bruge vandbaseret maling til alt malerarbejde indendørs såvel som udendørs. Indendørs bør man ikke bruge maling med organiske opløsningsmidler.

6.6.1 Anbefaling: Maling m.v.

- Brug vandbaseret maling, lak og malingfjerner med så lav MAL-kode som mulig, for eksempel 00-1. Jo lavere MAL-kode, jo lavere indhold af organiske opløsningsmidler.
- Sætter man pensler i blød i glaskrukker efter brug med terpentinbaseret maling, så sæt en plasticpose over, luk tæt til og stil det så børn ikke kan få fat i det. Skal penslen ikke bruges foreløbig, er brun sæbe et velegnet alternativ til det langt giftigere terpentin eller rensebenzin. Smør penslen ind i brun sæbe og luk det hele til med en plasticpose. Et par dage senere vil penslen være ren.

Læs mere om MAL-koder i afsnittet "Hvad betyder mærkerne".

6.7 Biler

Når bilen har fået en undervognsbehandling, får man ofte en flaske med et afrensningsmiddel med hjem. Mange af de midler der bruges til afrensning af rustbeskyttelsesmidler som tectyl og lignende, indeholder petroleum og/eller opløsningsmidler.

Lad ikke flasken ligge frit fremme hvor børn kan komme til at drikke af den. Selvom flasken har børnesikret lukning, er det ikke nogen garanti for at børn ikke kan åbne den.

6.7.1 Anbefaling: Bilplejemidler

- Læs, og følg anvisningerne nøje på bilplejemidler.
- Opbevar midlerne utilgængeligt for børn.

6.8 Benzin-og oliedunke

Benzin- og oliedunke man selv fylder op, er ikke mærket med faremærker, eller har børnesikret lukning til trods for at både benzin og olie er giftigt for børn. Det gælder både dunke til plæneklippere, motorsave, bilen m.v.

Som privatperson må man maksimalt opbevare 25 liter brandfarlig væske, herunder benzin.

6.8.1 Anbefaling: Benzin og olie

- Stil altid benzindunke og andre olie- og kemikalieprodukter uden for børns rækkevidde.

7 Hvad siger loven?

Flere forskellige regler og bekendtgørelser regulerer kemiske produkter, kosmetik og legetøj. De vigtigste bekendtgørelser der vedrører børneområdet er:

Forbrugerstyrelsens bekendtgørelse nr. 329 af 23. maj 1995

– *om sikkerhedskrav til legetøj og produkter som på grund af deres ydre fremtræden kan forveksles med levnedsmidler*

Indeholder blandt andet bilag om: Væsentlige sikkerhedskrav til legetøj, en liste over offentliggjorte standarder, krav om dokumentation samt specialregler om advarsler.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 594 af 6. juni 2000

– *om kosmetiske produkter*

Indeholder blandt andet bilag om: Liste over stoffer der ikke må indgå i kosmetiske produkter, liste over stoffer der må anvendes under fastsatte begrænsninger og betingelser, liste over tilladte farvestoffer, liste over tilladte konserveringsmidler og liste over tilladte UV-filtre.

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 51 af 10. februar 1986, ændret ved bekendtgørelse nr. 156 af 3. marts 1994

– *om narre- og flaskesutter*

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 24 af 14. januar 2000

– *om forbud mod salg og om mærkning af visse nikkelholdige produkter*

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 1042 af 17. december 1997, ændret ved bekendtgørelse nr. 380 af 19. juni 1998

– *om blandt andet lampeolie*

Miljø- og Energiministeriet bekendtgørelse nr. 830 af 30. oktober 1999

– *om produkter til overfladebehandling*

8 Hvad betyder mærkerne?

Andreaskorset illustrerer at produktet enten er sundhedsskadeligt eller lokalirriterende – hvilken af de to sundhedsrisici der er tale om, skal fremgå af en supplerende tekst under korset. Symbolet følges altid af en eller flere såkaldte risikosætninger (R-sætninger) og sikkerhedssætninger (S-sætninger). R-sætningen fortæller hvilken sundhedsrisiko der er tale om, mens S-sætningen fortæller, hvordan man kan beskytte sig mod den. Hvis symbolet eksempelvis fortæller at stoffet er lokalirriterende, kunne R-sætningen være: "Irriterer øjnene" og den tilhørende S-sætning: "Kommer stoffet i øjnene, skylles straks grundigt med vand og læge kontaktes".

Ætsningssymbolet betyder at produktet kan give ætsningsskader ved brug. Ætsende produkter skal håndteres meget forsigtigt og kan skade både huden og øjnene. Findes blandt andet på nogle opvaskemidler, kalkfjernere og afløbsrens. Ætsende produkter må kun sælges i børnesikret emballage.

NTR-symbolet fulgt af en bogstavkode eller træart – for eksempel betyder NTR//gran at grantræet er imprægneret med midler godkendt af Miljøstyrelsen og dermed fri for kreosot og arsen. Er træet imprægneret i Danmark, er der tillige garanti for at det ikke indeholder chrom.

E15

P25B

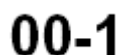
Er spånplader deklareret med enten E15 og/eller P25B, betyder det at de er godkendt til byggeri, møbler og inventar samt at de har et meget lavt formaldehyd-indhold.

Fingertekst symbolet findes på kosmetiske produkter, hvor emballagen/holderen er så lille at den lovpligtige deklaration om produktet er vedlagt eller vedhæftet.

CE-mærket findes på mange forskellige produkter. Legetøjsprodukter beregnet til børn i alderen 0-14 år, må kun sælges hvis de er CE-mærkede. Mærket er producentens/importørens måde at orientere myndigheder og forbrugere om at produktet lever op til de sundheds- og sikkerhedskrav der stilles af legetøjsreglerne.

MAL-kode bruges især på maling og består af to tal før og efter en bindestreg. Tallet før bindestregen viser hvor stort indholdet af flygtige stoffer er samt hvor farlige de er at indånde. Tallet (fra 0-6) efter bindestregen viser hvor stort indholdet af samtlige farlige stoffer er og om det er skadeligt ved kontakt med huden, øjnene eller ved indtagelse. Jo lavere tal des mindre farlige er stofferne i malingen. Vandopløselig maling har typisk kodetal 00 eller 0 før bindestregen.

Det nordiske miljømærke "Svanen" betyder at produktet hører til blandt de mindst miljøbelastende på markedet. "Svanen" er et offentligt kontrolleret miljømærke. Danmark tilsluttede sig mærket i 1997. Foreløbigt er mærket mest møntet på miljøforhold og er derfor ikke nogen garanti for at produktet er bedre rent sundhedsmæssigt.

EU's miljømærke "Blomsten" betyder at produktet hører til blandt de miljømæssigt bedste på markedet. Mærket har eksisteret siden 1992. Det

gælder for Blomsten som med Svanen at mærket primært er garant for produktets brug i forhold til miljøet.

9 Miljøstyrelsens arbejde

Kemiske stoffer bevæger sig frit over grænserne – både som varer og forurening. Det er derfor nødvendigt med både en dansk og en international indsats på området. EU-samarbejdet er her helt centralt, da en stor del af kemikalieområdet i dag er reguleret via EU-regler. Dette gælder også for produkter til børn.

Miljøstyrelsen rapporterer til og samarbejder jævnligt med EU-lande om at stoppe ulovlige produkter i medlemslandene. Samtidigt arbejder Miljøstyrelsen aktivt i EU for at udforme og skærpe kravene til at beskytte børn mod sundhedsfarlige stoffer i kosmetik, legetøj og andre forbrugerprodukter.

Blandt andet arbejdes der for at:

- Forbyde visse stoffer i kosmetik til børn
- Skærpe kravene til legetøj
- Forbyde visse kemiske stoffer i legetøj

9.1 Miljøstyrelsens kemikalieinspektion

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion kontrollerer at kemikalieloven med de tilhørende bekendtgørelser bliver overholdt. Det sker blandt andet gennem tilsyn, kampagner og udstedelse af påbud eller forbud.

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion kan også kontaktes, hvis man har mistanke om ulovlige eller skadelige kemikalier i produkter. Dog ikke kemikalier i fødevarer og lægemidler.

*Ring alle hverdage til Kemitelefonen på tlf.
32 66 01 00, imellem kl. 10-12 eller 14-15.*

10 Få mere at vide

10.1 Oplysning og vejledning

Miljøbutikken: Tlf. 33 95 40 00.

Hjemmeside www.mem.dk/butik/

Miljøstyrelsen: Tlf. 32 66 01 00.

Hjemmeside: www.mst.dk

Her kan du finde både baggrundsinformation og nyheder på miljøområdet.

Sundhedsstyrelsen: Tlf. 33 91 16 01.

Hjemmeside: www.sundhedsstyrelsen.dk

Forbrugerstyrelsen: Tlf. 32 96 07 00,

kl.10-12. Hjemmeside: www.fs.dk

Forbrugerinformation: Tlf. 70 13 13 20.

Hjemmeside: www.forbrugerinformationen.dk samt www.renthjem.dk

Fødevare-, Sundheds- og Miljøministeriet

fælles hjemmeside om forbrug og miljø: www.vilduvide.dk

Grøn Information: Tlf. 33 13 66 88.

Hjemmeside: www.greeninfo.dk

Træ og miljø: www.trae.dk

Miljømærkesekretariatet: Tlf. 39 69 35 36.

Hjemmeside: www.ecolabel.dk

Astma-Allergiforbundet: Tlf. 43 43 59 11.

Hjemmeside: www.astma-allergi.dk

Kommunens grønne guide.

Kontakt Den Grønne Fond for nærmeste guide: Tlf. 32 66 01 00.

Teknisk forvaltning eller Agenda 21- medarbejder.

Kontakt den lokale kommune.

10.2 Læs mere

Er kemien i orden? Miljøstyrelsen 1999

Grønne råd. Grøn Information

Pas på mig! Jeg er ny i miljøet. Grøn information 1999

Råd og Resultater Om børn. Forbrugerstyrelsen

Se dit hjem med barneøjne. Forbrugerstyrelsen 1995

Hvad siger loven om kemiske stoffer og produkter? Miljøstyrelsen 1999

Hvad indeholder din kosmetik? Miljøstyrelsen 1997

Kort og Godt – Udstyr og køretøjer til nye verdensborgere. Forbrugerstyrelsen 1996

Miljøvejledning om bleer. Miljøstyrelsen 1998

Sutter og sutteflasker – kemi og sundhed. Fødevaredirektoratet 1999 bestilles på tlf. 33 95 60 00 mellem 9-12.

En have uden kemi. Miljøstyrelsen 1997

Legeredskaber af træ. Miljøstyrelsen og Træbranchens Oplysningsråd 1997

Træ ånder – du ånder med. Miljøstyrelsen 2000

Håndbog om trykimprægneret træ og mulige alternativer. Miljøstyrelsen 2000

Gør-det-selv-sikkert når du maler, limer og lakerer. Miljøstyrelsen 2000

Forebyggelse af kontakteksemer. Sundhedsstyrelsen 2001

Håndbog om kemikalier i tøj. Miljøstyrelsen 1999

Tandpasta og caries. Tandlægebladet 1998, vol. 102(6).

Tænk og Test. Forbrugerinformation

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion – Årsberetning. Orientering fra Miljøstyrelsen der udgives hvert år.

Samlet oversigt over Miljøstyrelsens publikationer kan søges på hjemmesiden: www.mst.dk/nyviden/minf

Samlet oversigt over Fødevaredirektoratets publikationer findes på hjemmesiden : www.foedevaredirektoratet.dk/publikationer/frameset.html

International Conference on Asthma, Allergy and the Environment. Environment and Safety, Marts 2001. Kan downloades på www.ecocouncil.dk/publikationer/pub1999.html#born_og_miljo

Børn og Miljø, What on Earth? Det Økologiske Råd, 1997. Kan downloades på www.ecocouncil.dk/publikationer/pub1999.html#born_og_miljo

Alle miljøstyrelsens pjecer og rapporter kan rekvireres gennem Miljøbutikken enten gratis eller for et mindre beløb. En stor del kan også læses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.